

УДК 347.19

DOI 10.33244/2617-4154.3(12).2023.104-113

О. А. Ільніцька,

здобувач вищої освіти

e-mail: ilnutckaya.ua@gmail.com

ORCID ID 0009-0008-2322-2059;**С. В. Дяченко,**

канд. юрид. наук, доцент,

Державний податковий університет

e-mail: sv_dyachenko@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-0104-2769

МЕДІАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ

У статті здійснено теоретичний аналіз процедур здійснення медіації юридичними клініками, а також надано певні практичні рекомендації щодо удосконалення законодавства у цій сфері. Зазначено, що проблеми медіації у діяльності юридичної клініки мало розроблені у юридичній літературі. Дискусії йдуть із ряду основних положень. Вказано на важливість медіації та відповідність цієї процедури нормам Конституції України, нормам міжнародних актів Ради Європи та Європейського Союзу. Зазначено певну колізію законів України «Про безоплатну правову допомогу» та «Про медіацію» щодо можливості здійснення медіації юридичними клініками. Запропоновано вирішувати колізію на користь застосування Закону України «Про медіацію» як основного спеціального законодавчого акта України у цій сфері. Обґрунтовано висновок про можливість залучення як медіаторів студентів та інших працівників юридичних клінік. Вказано, що хоча медіаторами, звичайно, є професійні юристи, це не є обов'язковою вимогою. Теоретично медіаторами можуть бути особи, які пройшли базову підготовку медіатора, навіть студенти та працівники юридичних клінік. Наголошено на питанні фактичної відсутності нормативно-правового регулювання здійснення медіації юридичними клініками. Зроблено висновок про те, що студенти та інші працівники юридичних клінік можуть бути медіаторами за умови проходження базової підготовки медіатора та якщо сторони медіації не заперечують проти цього. Аргументовано, що юридичні клініки варто визначити суб'єктами надання безоплатної правової допомоги шляхом розгляду та прийняття проекту Закону України про внесення змін та доповнень до законодавства України щодо визнання юридичних клінік суб'єктами надання безоплатної правової допомоги. Зазначено потребу в удосконаленні нормативно-правового регулювання здійснення діяльності юридичними клініками, зокрема й стосовно здійснення медіації. Запропоновано Міністерству освіти і науки України затвердити нове Положення про юридичну клініку закладу вищої освіти.

Ключові слова: медіація, медіатор, юридична клініка, правова допомога, посередництво, консультації, студенти.

Метою цієї статті є теоретичний аналіз процедур здійснення медіації юридичними клініками, а також надання практичних рекомендації щодо удосконалення законодавства у цій сфері.

Постановка наукової проблеми. Нинішні радикальні зміни правової системи України, зумовлені агресією РФ та воєнним станом, потребують належного правового забезпечення та регулювання. Одночасно і сама правова система нашої держави вимагає оновлення всього змісту, організаційних форм і методів її функціонування. Не остання роль у цій сфері відводиться правам людини та громадянина, зокрема конституційному праву на отримання правничої (правової, юридичної) допомоги, для одержання необхідної правової інформації, роз'яснень та консультацій із правових питань, для забезпечення доступу особи до медіації тощо.

Актуальність аналізу медіації у діяльності юридичної клініки обґрунтовується тим, що процес надання правничої допомоги не може бути довільним, суб'єктивним, він базується на прийнятих і закріплених конституційно та нормативно нормах, які держава та її громадяни зобов'язані дотримуватись. На сьогодні визначений перелік суб'єктів надання правничої допомоги, серед яких, на жаль, не передбачено таких суб'єктів, як юридичні клініки, які функціонують при закладах вищої освіти. Між тим саме юридичні клініки в окремих справах, зокрема і у сфері медіації, можуть надавати і якісні, і безкоштовні послуги. Останній чинник відіграє вагомую роль під час воєнного стану, нестабільності економіки, інфляції та безробіття.

Зв'язок із найважливішими завданнями, які постають перед Україною. Одним із основних завдань, які постають перед Україною під час воєнного стану, є удосконалення підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації юридичних кадрів, приведення системи юридичної освіти у відповідність із європейськими вимогами, забезпечення потреб у фахівцях-юристах у сфері медіації. Захист української державності, фундаментальне оновлення законодавства, проведення правових реформ, посилення судового захисту прав та свобод, необхідність захисту українського підприємництва засобами медіації потребують кваліфікованого юридичного забезпечення, яке можуть надавати фахівці юридичних клінік.

Значення для розвитку певної галузі науки або практичної діяльності. Здійснення медіації юридичними клініками на сьогодні законодавчо не врегульовано, тому важливим є вироблення первісної концепції медіації у діяльності юридичної клініки, пропозицій щодо внесення змін до законодавчих актів України стосовно визначення статусу юридичних клінік як суб'єктів надання правничої допомоги у сфері медіації.

Основні дослідження і публікації та сучасні погляди на проблему. Проблеми медіації у діяльності юридичної клініки мало розроблені у юридичній літературі. Дискусії йдуть із ряду основних положень – від заперечення права юридичних клінік здійснювати правовий супровід медіації до необхідності на законодавчому рівні врегулювати питання з визнання юридичних клінік суб'єктами надання безоплатної правової допомоги.

Так, М. Т. Лоджук у монографії «Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога», виданій 2015 року, аналізує законопроекти щодо внесення змін у законодавчі акти щодо статусу юридичних клінік як суб'єктів надання правової допомоги, зазначає переваги прийняття однієї із редакцій законопроекту – студенти-консультанти юридичних клінік легально як повноправні суб'єкти надання правової допомоги зможуть надавати правову інформацію, консультації, роз'яснення з правових питань тощо, надаватимуть допомогу у забезпеченні доступу особи до медіації [6, с. 163].

У підручнику «Медіація у професійній діяльності юриста» (автори Т. В. Білик, Р. О. Гаврилюк, І. М. Городиський та інші, за редакцією Н. М. Крестовської та Л. Д. Романадзе) надаються поряд з іншим рекомендації здійснення медіації в окремих сферах юридичної практики: у діяльності судді, адвоката, нотаріуса та інших фахівців-юристів [7, с. 396–445]. На жаль, автори обійшли увагою здійснення медіації юридичними клініками.

В іншому посібнику «Правнича клінічна освіта в Україні» (автори А. О. Галай, В. О. Галай, В. А. Єлов та інші, за загальною редакцією В. М. Суценка) в окремому підрозділі (автор підрозділу Л. В. Логуш) проаналізовано сутність альтернативних способів вирішення спорів та медіації у діяльності юридичних клінік. Зазначено, що медіація у юридичній клініці надає можливість студентам робити примирну посередницьку діяльність частиною професійного життя, розвинути активні фахові навички, уміння, формує ведення переговорів [11, с. 210].

І. В. Озерський у посібнику «Актуальні проблеми медіації в юрисдикційному процесі України» аргументує можливість щодо долучення студентів останніх курсів навчання бакалаврату або магістратури права керівниками юридичних клінік за погодженням із керівництвом закладів вищої освіти до здійснення медіаційних процедур на безоплатній основі [9, с. 98].

Р. В. Карпенко, аналізуючи історичні аспекти впровадження медіації як в Україні, так і в інших державах, зазначає діяльність Міністерства юстиції у цій царині в останні роки, зокрема, з проведення інформаційно-освітньої кампанії з поширення медіації, спрямованої на суспільство загалом, на сторін спору (конфлікту) та на професійні групи: суддів, прокурорів, медіаторів тощо [4, с. 34].

Л. Д. Руденко, О. А. Швагер і Д. В. Мурач піддають аналізу місце юридичних клінік у забезпеченні захисту прав споживачів фінансових послуг та аргументують доцільність утворення медіаційних центрів на базі юридичних клінік. Як доводять автори, юридичні клініки зможуть забезпечувати медіацію, зокрема медіацію між фінансовими установами і споживачами фінансових послуг, оскільки більшість із юридичних клінік мають у своєму штаті адвокатів, деякі юридичні клініки – також і сертифікованих медіаторів, тому за умов додержання ряду вимог зможуть набувати статусу суб'єктів у сфері медіації [16, с. 60–65].

Ц. В. Оганісян, оцінюючи тенденції та перспективи розвитку інституту медіації, зазначає, що медіатор – це не арбітра, він не ухвалює рішень у вирішенні правового спору, а сприяє у пошуках компромісу. На думку дослідниці, спеціальна підготовка медіаторів повинна базуватись на основі рівня вищої юридичної освіти не нижче

магістерського [8, с. 147]. Проте останнє твердження доволі дискусійне, бакалаврський рівень освіти є першим рівнем вищої освіти і передбачає можливість розв'язання його здобувачами складних спеціалізованих юридичних завдань, тому вважаємо, що для медіатора достатньо бакалаврського рівня вищої освіти.

Л. В. Логущ, досліджуючи міжнародну практику медіації у діяльності юридичних клінік, вважає можливим запровадження в Україні американської моделі експериментальних програм із медіації у юридичних клініках університетів, для чого варто створити українську експериментальну програму, яка започаткувала б введення практичних курсів з медіації [5, с. 226].

О. О. Орлова та Д. А. Замула відмічають важливість роботи юридичних клінік в Україні в умовах воєнного стану. На думку авторів, діяльність юридичних клінік у цих умовах повинна бути спрямована насамперед на надання безоплатної правової допомоги українцям, які постраждали від війни, а робота у юридичній клініці дозволить здобувачам вищої юридичної освіти більш глибоко та ґрунтовно вивчати новели законодавства, які використовувати на практиці [10, с. 150].

С. В. Дяченко та інші автори пропонують поширювати ідеї урегулювання спорів за допомогою альтернативних способів, зокрема й з допомогою здійснення медіації, і лише у випадку неієвості альтернативних способів звертатися в суд [1, с. 167]. Також науковцями зазначається відмінність медіації від інших інститутів, зокрема від врегулювання спору за участю судді [2, с. 199].

Можемо зазначити, що, незважаючи на високу якість певних праць, проблеми здійснення медіації юридичними клініками в Україні все ще актуальні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до норми ч. 4 ст. 124 Конституції України законом може бути визначено обов'язковий досудовий порядок врегулювання спору. Вказані положення у нормах Основного Закону України були внесені конституційною реформою правосуддя 2016 року. Ці норми Конституції України визначають, що у передбачених законом випадках в обов'язковому порядку стороні, яка ініціює процес врегулювання спору, необхідно буде виконати певні дій з метою вирішення спору або ще до подачі позову, або до судового розгляду. Причому вказана норма Конституції України ніяк не забороняє досудове врегулювання спору в інших випадках, коли воно є необов'язковим.

Для забезпечення положення норми ч. 4 ст. 124 Конституції України законодавством уже передбачені певні альтернативні способи (форми) досудового та присудового (до судового розгляду) вирішення спорів: медіація, врегулювання спору за участю судді та інші. Альтернативні способи досудового вирішення спорів в Україні ґрунтуються на нормах міжнародних актів, насамперед актів Ради Європи, Європейського Союзу, зокрема, на також як Рекомендація № R (99) 19 Комітету міністрів Ради Європи державам – членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах від 15 вересня 1999 року, Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах від 21 травня 2008 року, Директива Ради Європейського Союзу 2002/8/ЄС про покращення доступу до правосуддя у

трансграничних спорах, шляхом встановлення мінімальних спільних правил, які належать до правової допомоги та інших фінансових аспектів у цивільних судових процесах від 28 січня 2003 року та інших. Відповідно до ч. 23 останнього акта правова допомога повинна надаватися на однакових умовах як для судових процесів, так і для позасудових процедур, зокрема й для медіації.

Виникає запитання: чи можуть бути медіаторами студенти та інші працівники юридичних клінік?

З одного боку, надання особі правової допомоги у сфері медіації віднесено до правових послуг, це вказано у п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України від 2 червня 2011 року «Про безоплатну правову допомогу». Проте у ст. 9, яка містить перелік суб'єктів надання безоплатної первинної правової допомоги, юридичні клініки відсутні як вказані суб'єкти [12]. Відповідно, юридичні клініки надавати безоплатну первинну правову допомогу права не мають.

З іншого боку, Закон України від 16 листопада 2021 року «Про медіацію» у ст. 9 визначає необхідні вимоги, які встановлюються до медіатора. Зокрема, основна з вимог – це проходження базової підготовки медіатора або в Україні, або за кордоном. Хоча також зазначено, що за необхідності можливе встановлення додаткових вимог клієнтами до медіаторів – наявність спеціальної підготовки, відповідного віку, освіти, практичного досвіду та інших [15]. Отже, Закон України «Про медіацію» не містить ні прямих дозволів, ні заборон бути медіаторами студентам та іншим працівникам юридичних клінік.

Зазначимо певну колізію розглядуваних актів щодо можливості здійснення медіації юридичними клініками. На нашу думку, вирішувати її варто на користь застосування Закону України «Про медіацію» як основного спеціального законодавчого акта України у цій сфері.

Також можна вказати на роз'яснення Міністерства юстиції України «Закон України від 9 квітня 2012 року «Про безоплатну правову допомогу: основні положення та підходи до впровадження», де було зазначено, що юридичні клініки мають право займатися наданням первинної правової допомоги насамперед особам, які не мають можливості звернутися за платною юридичною допомогою [3].

Хоча медіаторами, звичайно, є професійні юристи, це не є обов'язковою вимогою. Теоретично медіаторами можуть бути особи, які пройшли базову підготовку медіатора, навіть студенти та працівники юридичних клінік.

Проте виникає питання щодо фактичної відсутності нормативно-правового регулювання здійснення медіації юридичними клініками. На рівні закону про юридичні клініки вказано тільки у п. 2 ч. 7 ст. 33 Закону України від 1 липня 2014 року «Про вищу освіту», де юридичні клініки визначені як можливі (не обов'язкові) структурні підрозділи закладів вищої освіти [13].

Наказом Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2006 року було затверджено Типове положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України [14]. Це на сьогодні основний нормативно-правовий акт, який визначає основні напрями діяльності юридичних клінік. Зрозуміло, що вказаний акт давно

застарів – до нього жодного разу не було внесено змін та доповнень, навіть у його назві вживається застарілий термін – на сьогодні вживається термін «заклад вищої освіти». Проте навіть цим актом передбачено (п. 2.2) можливість надання громадянам соціально вразливих верств населення безоплатних юридичних консультацій від членів юридичних клінік.

На нашу думку, на сьогодні норми Закону України «Про медіацію» та Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України обґрунтовують можливість для здійснення медіації юридичними клініками. Проте зазначимо недостатність відсутності нормативно-правового регулювання вказаних процесів. В Україні також відсутня судова практика щодо діяльності юридичних клінік.

Вважаємо, що для вирішення проблем насамперед варто визначити юридичні клініки суб'єктами надання безоплатної правової допомоги. У 2011–2015 роках було запропоновано декілька проєктів для вирішення питання, проте жоден з них не був ухвалений. Причиною слугували як недоліки самих проєктів, так і інші недоопрацювання.

Присвоєння юридичним клінікам статусу суб'єктів надання безоплатної правової допомоги у контексті Закону України «Про безоплатну правову допомогу» наразі є доцільним з таких причин: по-перше, Закон України «Про безоплатну правову допомогу», як і інші законодавчі акти України, не містить заборон щодо надання безоплатної правової допомоги іншими суб'єктами, зокрема й юридичними клініками; по-друге, юридичні клініки утворюються у структурі закладів вищої освіти юридичного профілю як база для практичного навчання і проведення навчальної практики студентів старших курсів, тобто під час проходження базової підготовки медіатора питання про забезпечення якості безоплатної правової допомоги (п. 4 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про безоплатну правову допомогу») працівниками юридичних клінік буде вирішене позитивно, оскільки студенти старших курсів закладів вищої освіти юридичного профілю можуть повною мірою надати такі послуги.

Більшість із вказаних проблеми, на нашу думку, можна вирішити шляхом нового розгляду та ухвалення проєкту Закону України про внесення змін та доповнень до законодавства України щодо визнання юридичних клінік суб'єктами надання безоплатної правової допомоги. Як базовий, можна взяти останній з подібних проєктів, зареєстрований від 5 березня 2015 року за № 2319, яким пропонувались зміни у Закон України «Про безоплатну правову допомогу», зокрема, у ст. 9 внести у перелік суб'єктів надання безоплатної первинної правової допомоги юридичні клініки, доповнити Закон ст. 12-1 «Надання безоплатної первинної правової допомоги юридичними клініками» та внести деякі інші зміни.

Проте вважаємо, що внесенням змін лише у Закон України «Про безоплатну правову допомогу» питання не буде вирішене повністю, варто внести зміни в інше законодавство, яке визначає діяльність юридичних клінік, найперше Міністерству освіти і науки України затвердити нове Положення про юридичну клініку закладу вищої освіти.

Також потребуватимуть подальших досліджень такі питання, як: неможливість притягнення до відповідальності працівників юридичних клінік за відмову у наданні допомоги та за інші правопорушення, оскільки на студентів (та, відповідно, на всі юридичні клініки) не можна розповсюджувати відповідальність за порушення Закону України «Про безоплатну правову допомогу» (ст. 32); проблеми фінансування юридичних клінік, оскільки діяльність суб'єктів надання безоплатної правової допомоги, насамперед адвокатів, оплачується державою, а юридичні клініки діють за принципом безоплатності (п. 3 Типового положення про юридичну клініку) та інші.

Висновки. Як результати проведеного дослідження здійснення медіації юридичними клініками, можемо зробити певні висновки:

– студенти та інші працівники юридичних клінік можуть бути медіаторами за умови проходження базової підготовки медіатора та якщо сторони медіації не заперечують проти цього;

– варто визначити юридичні клініки суб'єктами надання безоплатної правової допомоги шляхом розгляду та ухвалення проєкту Закону України про внесення змін та доповнень до законодавства України щодо визнання юридичних клінік суб'єктами надання безоплатної правової допомоги;

– необхідне удосконалення нормативно-правового регулювання здійснення діяльності юридичними клініками, зокрема й стосовно здійснення медіації;

– Міністерству освіти і науки України варто затвердити нове Положення про юридичну клініку закладу вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Божук І. І., Дяченко С. В. Європейський принцип case management, або організації розгляду справи в цивільному судочинстві України (що змінює баланс ролі судді та сторін цивільного процесу). *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 4. С. 160–168.

2. Дудник В. М., Дяченко С. В. Особливості процедури врегулювання спору за участю судді: судова практика господарського судочинства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 4. С. 197–200. URL : http://www.lsej.org.ua/4_2022/44.pdf

3. Закон України «Про безоплатну правову допомогу»: основні положення та підходи до впровадження : роз'яснення Міністерства юстиції України від 9 квітня 2012 року. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2012. № 3. С. 5–13.

4. Карпенко Р. В. Історичні передумови впровадження медіації в Україні та інших державах. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 4. С. 28–36.

5. Логуш Л. В. Міжнародна практика застосування медіації в діяльності юридичних клінік в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 221–227.

6. Лоджук М. Т. Юридичні клініки в Україні: освіта та правова допомога : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 328 с.

7. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / Т. В. Білик та ін. ; за ред. Н. М. Крестовської, Л. Д. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.

8. Оганісян Ц. В. Перспективи інституту медіації в Україні: основні тенденції. *Юридична клінічна практика: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 22 листопада 2022 р. / уклад. О. О. Орлова. Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 144–147.
9. Озерський І. В. Актуальні проблеми медіації в юрисдикційному процесі України : навчальний посібник. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. 248 с.
10. Орлова О. О., Замула Д. А. Діяльність юридичних клінік в умовах воєнного стану. *Юридична клінічна практика: становлення, сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Дніпро, 22 листопада 2022 р. / уклад. О. О. Орлова. Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 148–150.
11. Правнича клінічна освіта в Україні : навчальний посібник / А. О. Галай та ін. ; за заг. ред. В. М. Сущенка. Київ : Ваїте, 2020. 274 с.
12. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. *Офіційний вісник України*. 2011. № 51. Ст. 2009.
13. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 63. Ст. 1728.
14. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України : наказ Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2006 року № 592. *Офіційний вісник України*. 2006. № 32. Ст. 2365.
15. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. *Офіційний вісник України*. 2021. № 98. Ст. 6340.
16. Руденко Л. Д., Швагер О. А., Мурач Д. В. Місце юридичних клінік у забезпеченні захисту прав споживачів фінансових послуг. *Правова позиція*. 2021. № 4 (33). С. 60–65.

REFERENCES

1. Bozhuk I. I., Dyachenko S. V. European principle of case management, or organisation of case consideration in civil proceedings in Ukraine (which changes the balance of the role of the judge and parties to civil proceedings). *Comparative and Analytical Law*. 2020. № 4. С. 160–168.
2. Dudnyk V. M., Dyachenko S. V. Features of the dispute settlement procedure with the participation of a judge: judicial practice of economic proceedings. *Legal scientific electronic journal*. 2022. № 4. С. 197–200. URL : http://www.lsej.org.ua/4_2022/44.pdf
3. The Law of Ukraine "On Free Legal Aid": main provisions and approaches to implementation: Explanation of the Ministry of Justice of Ukraine of 9 April 2012. *Bulletin of the Ministry of Justice of Ukraine*. 2012. № 3. С. 5–13.
4. Karpenko R. V. Historical prerequisites for the introduction of mediation in Ukraine and other countries. *Entrepreneurship, economy and law*. 2020. № 4. С. 28–36.
5. Logush L. V. International practice of using mediation in the activities of legal clinics in Ukraine. *Entrepreneurship, economy and law*. 2021. № 6. С. 221–227.
6. Legal clinics in Ukraine: education and legal aid : a monograph. Odesa : Phoenix, 2015. 328 с.

7. Mediation in the professional activity of a lawyer : a textbook / T. V. Bilyk and others ; edited by N. M. Krestovska, L. D. Romanadze. Odesa : Ecology, 2019. 456 с.

8. Prospects of the Mediation Institute in Ukraine: Main Trends. *Legal clinical practice: formation, current state and prospects for development* : materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Dnipro, 22 November 2022 / compiled by O. O. Orlova. Dnipro : DSUIA, 2022. С. 144–147.

9. Ozerskyi I. V. Actual problems of mediation in the jurisdictional process of Ukraine : a textbook. Mykolaiv : Petro Mohyla National University of Mykolaiv, 2020. 248 с.

10. Orlova O. O., Zamula D. A. Activities of legal clinics under martial law. *Legal clinical practice: formation, current state and prospects for development* : materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference, Dnipro, November 22, 2022 / compiled by O. O. Orlova. Dnipro : DSUIA, 2022. С. 148–150.

11. Legal clinical education in Ukraine : a textbook / A. Halai et al. Kyiv : Vaite, 2020. 274 с.

12. On Free Legal Aid : Law of Ukraine of 2 June 2011 No. 3460-VI. *Official Gazette of Ukraine*. 2011. № 51. Art. 2009.

13. On Higher Education : Law of Ukraine of 1 July 2014 No. 1556-VII. *Official Gazette of Ukraine*. 2014. № 63. Art. 1728.

14. On approval of the Model Regulation on the Legal Clinic of a Higher Educational Institution of Ukraine : Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 3 August 2006, No. 592. *Official Gazette of Ukraine*. 2006. № 32. Art. 2365.

15. On mediation : Law of Ukraine of 16 November 2021 No. 1875-IX. *Official Gazette of Ukraine*. 2021. № 98. Art. 6340.

16. Rudenko L. D., Shvager O. A., Murach D. V. The place of legal clinics in ensuring the protection of the rights of consumers of financial services. Legal position. 2021. № 4 (33). С. 60–65.

O. Ilnitska, S. Dyachenko. Mediation in the activities of a legal clinic

The article provides a theoretical analysis of the procedures for mediation by legal clinics and makes some practical recommendations for improving legislation in this area. It is noted that the issues of mediation in the activities of legal clinics are not well developed in the legal literature. The discussions are based on a number of key points. The importance of mediation and the compliance of this procedure with the provisions of the Constitution of Ukraine, international acts of the Council of Europe and the European Union are pointed out. The author notes a certain conflict between the Laws of Ukraine "On Free Legal Aid" and "On Mediation" regarding the possibility of mediation by legal clinics. The author suggests that the conflict should be resolved in favour of applying the Law of Ukraine "On Mediation" as the main special legislative act of Ukraine in this area. The author substantiates the conclusion that students and other employees of legal clinics may be involved as mediators. It is noted that although mediators are usually professional lawyers, this is not a mandatory requirement. Theoretically, mediators can be persons who have undergone basic mediation training, even students and employees of legal clinics. The author emphasises the issue of the

actual absence of legal regulation of mediation by legal clinics. The author concludes that students and other employees of legal clinics may be mediators provided that they have undergone basic mediation training and the parties to the mediation do not object to this. The author argues that legal clinics should be recognised as entities providing free legal aid by considering and adopting the draft Law of Ukraine on Amendments to the Legislation of Ukraine on Recognition of Legal Clinics as Entities Providing Free Legal Aid. The author notes the need to improve the legal regulation of legal clinics, including in relation to mediation. The author suggests that the Ministry of Education and Science of Ukraine should approve a new Regulation on the legal clinic of a higher education institution.

Keywords: *mediation, mediator, legal clinic, legal aid, mediation, consultations, students.*

Стаття надійшла до редколегії 2 травня 2023 року